

Sygn. akt XV C 466/12

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 2 sierpnia 2013 r.

Sąd Okręgowy w Gdańsku XV Wydział Cywilny

w składzie następującym:

Przewodniczący: SSO Agata Wojciszke

Protokolant: staż. Justyna Trzeciak

po rozpoznaniu w dniu 19 lipca 2013 r. na rozprawie w Gdańsku

sprawy z powództwa D. C.

przeciwko Skarbowi Państwa - Zakładowi Karnemu w (...) i Aresztowi Śledczemu w(...)

o zapłatę

I. zasądza od pozwanego Skarbu Państwa - Aresztu Śledczego w (...) na rzecz powoda D. C. kwotę 1.500 zł (jeden tysiąc pięćset złotych) wraz z ustawowymi odsetkami od dnia 2 sierpnia 2013 do dnia zapłaty,

II. oddala powództwo w pozostałym zakresie,

III. zasądza od powoda D. C. na rzecz Skarbu Państwa - Zakładu Karnego w (...) i Aresztu Śledczego w(...)kwotę 900 zł (dziewięćset złotych) tytułem zwrotu części kosztów zastępstwa procesowego, w pozostałym zakresie odstępuje od obciążenia powoda kosztami postępowania.

UZASADNIENIE

W pozwie z dnia 7 marca 2011 D. C. wniósł o zasądzenie od Skarbu Państwa - Aresztu Śledczego w (...) oraz Zakładu Karnego w(...), na zasadzie art. 77 Konstytucji oraz art. 417 kc, odszkodowania w kwocie 150.000 zł - po 75.000 zł z ustawowymi odsetkami od dnia wyroku do dnia zapłaty z tytułu pobytu w areszcie w okresach od 31 marca do 22 kwietnia 2008, od 16 lipca 2008 do 23 stycznia 2009 i od 12 listopada 2009 do dnia wniesienia pozwu oraz pobytu w zakładzie karnym w okresach od 22 kwietnia do 16 lipca 2008 i od 23 stycznia do 12 listopada 2009.

W uzasadnieniu powód wskazał, że Areszt Śledczy w (...) oraz Zakład Karny w (...)zobowiązane są do ścisłego przestrzegania wymogów sformułowanych w przepisach Europejskiej Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności, Europejskiej Konwencji o Zapobieganiu Torturom oraz Nieludzkiemu i Poniżającemu Traktowaniu lub Karaniu, Europejskich Regułach Więziennych, a także polskim kodeksie karnym wykonawczym, ustanawiających normę powierzchni mieszkalnej przypadającej na jednego osadzonego w wysokości 3 m². W okresie objętym pozwem pozwani nie zapewnili powodowi należytych warunków - cele, w których przebywał, były przepełnione do tego stopnia, że metraż ograniczał się do około 2 m². Powód przebywał między innymi w celach dziesięcio- i dwunastoosobowych, co uniemożliwia normalne funkcjonowanie tak w sferze psychicznej, jak i fizycznej, korzystanie przez tyłu osadzonych z dwóch tylko misek do mycia i jednego kącika sanitarnego utrudniało utrzymanie higieny osobistej. Przepełnienie w celach spowodowało u powoda poważne kłopoty natury psychofizycznej, przejawiające się scenami depresji, bezsennością, zanikiem aktywności fizycznej i ruchowej, kłopotami z koncentracją. W ocenie powoda przez łamanie praw człowieka wyrządzono mu poważną szkodę, co rodzi prawo do odszkodowania.

W odpowiedzi na pozew, nadesłanej dnia 4 lipca 2011, Skarb Państwa, reprezentowany przez Dyrektora Aresztu Śledczego w (...) i Dyrektora Zakładu Karnego w (...), zastępowany przez Prokuratorię Generalną Skarbu Państwa, wniósł o oddalenie powództwa i zasądzenie od powoda kosztów postępowania, wskazując, że kwestionuje powództwo tak co do zasady, jak i co do wysokości.

W uzasadnieniu pozwany wskazał, że powód nie wykazał, w jego ocenie, przesłanek aktualizujących odpowiedzialność wobec powoda. Rekompensata krzywdy majątkowej podlega rygorom zadośćuczynienia pieniężnego według zasad przyjętych w art. 448 kc. W pierwszym rzędzie powinno dojść zatem do ustalenia, czy do naruszenia dobra osobistego doszło, dopiero w razie pozytywnej odpowiedzi na to pytanie - należy oceniać, czy działanie pozwanego naruszcyciela było bezprawne. Powód musi zatem udowodnić, że pozwany naruszył jego dobra osobiste, nie tylko w ramach jego subiektywnego odczucia w kategoriach indywidualnych wartości uczuć i stanu psychicznego, ale w związku z reakcją, jakie naruszenie to wywołuje w społeczeństwie. Jedynie w razie wykazania naruszenia dóbr osobistych przez powoda na stronie pozwanej spoczywa obowiązek obalenia domniemania bezprawności jej działania; art. 448 w zw. z 24 kc odwraca ciężar dowodu, jednak jedynie w zakresie wykazania braku bezprawności działania pozwanego, a na powodzie nadal spoczywa obowiązek udowodnienia, że określone działanie spowodowało uszczerbek w dobrach osobistych. Dominujący pogląd przewiduje przy tym, że - obok naruszenia dobra osobistego powodującego szkodę niemajątkową oraz związku przyczynowego pomiędzy tym czynem a szkodą - przesłanką odpowiedzialności z art. 448 kc jest wina sprawcy czynu i również w tym zakresie ciężar dowodu spoczywa na osobie dochodzącej zadośćuczynienia pieniężnego.

Powód nie przywołał okoliczności faktycznych uzasadniających twierdzenie, że w wyniku konkretnych działań pozwanego doszło do naruszenia jego konkretnych dóbr osobistych, wynikiem których byłoby powstanie określonych cierpień fizycznych i psychicznych. Pozew ogranicza się do ogólnych twierdzeń, że wykonywanie kary wiązało się dla powoda z określonymi niedogodnościami; twierdzenie to nie zostało poparte żadnym środkiem dowodowym, podczas gdy, w ocenie pozwanego, powód powinien był przedstawić dowody odnośnie przeludnienia w celach, w których przebywał (ze wskazaniem ich numerów oraz opisem stanu osobowego, kwaterunkowego, technicznego i sanitarnego) oraz odnośnie panujących w tych celach warunków bytowych. Ponadto, jak wskazał pozwany, osadzony musi liczyć się z ograniczeniami i dolegliwościami, które stanowią dyskomfort izolacji penitencjarnej; nie można mówić o naruszeniu godności osobistej w przypadku pewnych niedogodności związanych z pobytem w zakładzie karnym polegających np. na niższej od oczekiwanej jakości warunków sanitarnych czy okresowym przebywaniu w celi z większą niż określona standardami liczbą osadzonych, godność nie jest naruszona, jeśli odpowiada uznanym normom poszanowania człowieczeństwa.

Z ostrożności pozwany podniósł, że powodowi zapewniono warunki izolacji penitencjarnej zgodne z obowiązującymi przepisami, w tym godziwe warunki bytowe, a także pełną realizację uprawnień wynikających z kkw i przepisów wykonawczych.

W Zakładzie Karnym w(...)powód przebywał w celach dwuosobowych z kąciem sanitarnym oddzielnym od pozostałej części celi kotarą z nieprześwitującego materiału i w celach wieloosobowych z kąciem sanitarnym oddzielnym od reszty celi za pomocą drzwi, co zgodne było z przepisami nakazującymi zapewnienie w celach niezbędnych urządzeń sanitarnych w sposób zapewniający ich niekrępujące użytkowanie. Cele wyposażone były w instalację z zimną wodą, bowiem przepisy nie wprowadzają obowiązku dostarczania wody ciepłej; kontrole przeprowadzane systematycznie przez Stację Kontroli Sanitarno - Epidemiologicznych i organy nadzoru penitencjarnego nie wykazywały żadnych nieprawidłowości. Powodowi zapewniono opiekę wychowawczą, psychologiczną oraz medyczną; w trakcie odbywania kary, od września 2008 do listopada 2010, powód uczęszczał do Technikum Uzupełniającego dla Dorosłych na kierunku technik mechanik, specjalność spawalnictwo, w czasie zajęć przebywał zatem poza celą, mógł też korzystać z zajęć kulturalno-oświatowych a także codziennych spacerów na placach spacerowych.

W Areszcie Śledczym w(...), kiedy przebywał w nim powód, średnie zaludnienie wynosiło, w roku 2008 - 97 %, w roku 2009 - 96,21 % (przy czym do 19 czerwca 2008 i od 12 października 2009 powyżej 100 %). Z dołączonej do

odpowiedzi na pozew notatki wynika, że w warunkach, w których nie była zachowana norma określona w art. 110 § 2 kkw, powód był zakwaterowany jedynie 19 dni. Wszystkie cele mieszkalne były wyposażone w stosowny sprzęt kwaterunkowy, a ich stan techniczny odpowiadał wymogom rozporządzenia w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać budynki i ich usytuowanie; w celach funkcjonuje wentylacja grawitacyjna, parametry oświetlenia i temperatury odpowiadają obowiązującym normom. Powód miał możliwość korzystania z ciepłej kąpielni z indywidualnym dostępem do stanowiska natryskowego, bielizna osobiste i ręczniki były wymieniane raz w tygodniu, bielizna pościelowa - co dwa tygodnie lub częściej w razie potrzeby. Środki higieniczne były wydawane osadzonym raz w miesiącu, o czystość cel dbali sami osadzeni. Powód miał możliwość korzystania z zajęć kulturalno - oświatowych, z biblioteki, prasy i zajęć sportowych w salach treningowych, mógł słuchać audycji radiowych i posiadać w celi odbiornik telewizyjny. Nie odnotowano skarg powoda na warunki bytowe i sanitarne panujące w jednostce.

Podstawową przesłanką odpowiedzialności za naruszenie dobra osobistego jest bezprawność działania, a przyczyną ją wyłączającą jest działanie w ramach porządku prawnego. Do dnia 6 grudnia 2009 obowiązywał w polskim porządku prawnym przepis art. 248 kkw, zgodnie z którym w szczególnie uzasadnionych przypadkach dyrektor zakładu karnego lub aresztu śledczego mógł umieścić osadzonych, na czas określony, w warunkach, w których powierzchnia w celi na jedną osobę wynosi mniej niż 3 m², czyli w okresie częściowo objętym żądaniem pozwu wszelkie działanie podjęte na podstawie tej normy mieściły się w granicach obowiązującego porządku prawnego. O okresach, w których odstępowano od zachowania normy określonej w art. 110 § 2 kkw, informowano właściwego sędziego penitencjarnego, jeśli nie uchylił zarządzeń w tym przedmiocie, sąd cywilny nie może badać, czy w ten sposób dokonano naruszenia prawa; od dnia 6 grudnia 2009 powód nie przebywał w warunkach przeludnienia.

Odnosnie naruszenia Europejskiej Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności pozwany wskazał, że nie może być mowy o uchybieniu art. 3. Traktowanie można uznać za poniżające, jeśli ma ono wywołać w ofiarach poczucie strachu, cierpienia i niższości, skutkiem czego jest poniżenie lub upokorzenie. W stosunku do powoda nie wystąpiły dolegliwości, które można by określić mianem niehumanitarnego, poniżającego traktowania; ocena stopnia dolegliwości związanej z przeludnieniem musi uwzględniać ewentualną kumulację innych czynników wpływających na warunki pozbawienia wolności, do naruszenia dóbr osobistych nie dochodzi automatycznie przez to, że osadzonemu przypada w celi mniej niż 3 m² powierzchni.

Z daleko idącej ostrożności pozwany podniósł, że dochodzona przez powoda kwota zadośćuczynienia całkowicie abstrahuje od takich okoliczności, istotnych dla określenia rozmiaru doznanej krzywdy, jak stopień winy naruszydca, rodzaj naruszonego dobra, rozmiar doznanej krzywdy, stopień cierpienia fizycznych i psychicznych oraz ich intensywność i czas trwania, a także nieodwracalność następstw doznanych naruszeń; jej żądanie pozbawione jest uzasadnienia.

W piśmie z dnia 3 grudnia 2012 (k. 471) powód wskazał, że rozszerza żądanie pozwu dotyczące jego dyskryminacji przez administrację Zakładu Karnego w (...), domagając się zakazania szykanowania go ze względu na jego chorobę - HCV, odwołał się do sugerowania się donosami "osób przebywających z nim pod celą", nacisków administracji i potajemnych przetrzutek z celu na celę.

W piśmie z dnia 21 grudnia 2012 (k. 478) powód dodał, że domaga się naprawienia szkody poprzez leczenie go przez pozwanego na jego koszt na HCV i utrudniania mu kontaktu z najbliższą rodziną.

Na rozprawie w dniu 19 lipca 2013 (k. 524 / 525) powód oświadczył, że wobec ustalenia, że nie jest chory na wirusowe zapalenie wątroby typu C, cofa zgłaszane w związku z nim roszczenia.

Sąd ustalił i zważył, co następuje:

Powód D. C. był aresztowany po raz pierwszy w roku 2000, w wieku lat osiemnastu; w okresie objętym żądaniem pozwu przebywał w Areszcie Śledczym w (...) od dnia 31 marca do 22 kwietnia 2008, od 16 lipca 2008 do 23 stycznia 2009 i od 12 listopada 2009 do dnia wniesienia pozwu (a następnie zamknięcia rozprawy) oraz w Zakładzie Karnym

w (...) od 22 kwietnia do 16 lipca 2008 i od 23 stycznia do 12 listopada 2009; ma odbywać karę pozbawienia wolności do kwietnia 2016.

Przed rozpoczęciem odbywania kary pozbawienia wolności w roku 2008 powód pracował jako malarz pojemników balastowych na wodę w stoczni, nie podjął zatrudnienia w wyuczonym zawodzie (podczas przesłuchania w dniu 17 lipca 2012 powód podał, że zarabiał wówczas około 1.200 zł miesięcznie - k. 287, w oświadczeniu z dnia 3 kwietnia 2011 - k. 15 wskazał jednak, że przed osadzeniem w zakładzie karnym nie uzyskiwał żadnych dochodów); mieszkał z rodzicami w należącym do nich mieszkaniu.

Orzeczeniem Miejskiego Zespołu ds. Orzekania o Niepełnosprawności w G. z dnia 18 października 2012 powód został zaliczony, na dziesięć lat, do stopnia niepełnosprawności umiarkowanego, ustalono, że niepełnosprawność istnieje od roku 2005.

W okresie od 1 września 2008 do 5 listopada 2009 powód uczęszczał do Technikum Uzupełniającego dla Dorosłych w Zakładzie Karnym w (...) na kierunku mechanik, specjalność: spawalnictwo; decyzją Rady Pedagogicznej(...)został skreślony z listy słuchaczy z powodu niezdania egzaminów klasyfikacyjnych.

Dowód: - przesłuchanie powoda D. C. - k. 286-288,

- notatka służbowa z 25 VII 2012 - k. 306-310,

- notatka służbowa z 1 VII 2011 - k. 81.

Podczas pobytu w Areszcie Śledczym w (...) w dniach 9 oraz od 11 do 22 kwietnia i od 16 do 22 lipca 2008 oraz 17 listopada 2009, łącznie 21 dni, przebywał w celach, w których na osadzonego przypadła powierzchnia mieszkalna poniżej 3 m². W Zakładzie Karnym w(...)powód nie przebywał w warunkach przeludnienia.

Pismem z dnia 29 listopada 2007 z-ca Dyrektora Aresztu Śledczego w (...) informował VI Wydział Penitencjarny Sądu Okręgowego w(...), że skazani i tymczasowo aresztowani nadal muszą być rozmieszczani w celach mieszkalnych bez zachowania normy powierzchniowej określonej w art. 110 § 2 kkw; wskazywał, że w Areszcie utworzono oddział dla kobiet, co spowodowało zwiększenie zaludnienia w oddziałach przeznaczonych dla mężczyzn, a dodatkowo ze względu na prowadzone prace remontowe w budynku szpitala wyłączono z użytkowania - do dnia 31 stycznia 2008 - 29 miejsc.

W dniu 30 lipca 2008 z-ca Dyrektora Aresztu Śledczego w(...)przesłał informację o niezachowaniu normy określonej w art. 110 § 2 kkw do końca sierpnia 2008.

Pismem z dnia 2 listopada 2009 z-ca Dyrektora Aresztu Śledczego w (...) informował VI Wydział Penitencjarny Sądu Okręgowego w (...), że konieczne jest umieszczanie skazanych w celach przejściowych i mieszkalnych ponad normę określoną w art. 110 § 2 kkw i do dnia 30 listopada 2009 146 skazanych przebywać będzie w celach, w których powierzchnia na jednego skazanego jest mniejsza niż 3 m².

Dowód: - notatka służbowa z 26 VI 2011 - k. 37

- notatka służbowa z 25 VII 2012 - k. 306-310,

- informacja z 30 VI 2010 - k. 345,

- informacja z 30 VII 2008 - k. 44,

- informacja z 2 XI 2009 - k. 46.

Z akt osobopoznawczych części B wynika, że powód nie składał pisemnych skarg na warunki bytowe w celach, brak dostępu do opieki medycznej czy możliwości odbywania widzeń z najbliższymi.

Część cel miała wydzielone kąciki sanitarne, w niektórych sanitariaty były oddzielone od reszty celi nieprzejrzyście zasłonięte; cele były wyposażone w niezbędny sprzęt kwaterunkowy, należycie wentylowane i oświetlane; osadzeni mogli korzystać ze spacerów, ze świetlicy (po jej zamianie na celę mieszkalną zajęcia były prowadzone w innych pomieszczeniach), z łaźni i z biblioteki.

Sędziowie penitencjarni wizytujący Areszt Śledczy w (...) i Zakład Karny w (...) nie stwierdzili potrzeby formułowania jakichkolwiek zaleceń powizytacyjnych pada adresem kierownictwa tych jednostek; Państwowy Powiatowy Inspektorat Sanitarny w M., wizytujący Zakład Karny w (...) w maju 2008, również nie wnosił uwag do stanu sanitarnego kontrolowanego obiektu.

Współosadzeni pamiętają, że powód skarżył się na leczenie i był często przenoszony z celi do celi, jednak nie przypominają sobie żadnych szczegółów związanych z ewentualnymi wnoszonymi przez powoda skargami ani ich skutków. Sami uważali za największy problem przeludnienie w celach, nie odróżniali jednak cel spełniających przepisane wymogi od cel nie gwarantujących osadzonym niezbędnej powierzchni na osobę.

Podczas pobytu w Areszcie Śledczym w (...), w okresie objętym żądaniem pozwu, powód był przenoszony z celi do celi 37 razy; zmiany miejsca zakwaterowania motywowane były potrzebami: zapewnienia porządku i bezpieczeństwa w oddziałach mieszkalnych, kształtowania właściwej atmosfery wychowawczej wśród skazanych i racjonalnego wykorzystania miejsc w jednostce.

Dowód: - notatka służbowa z 30 VI 2011 - k. 48,

- notatka służbowa z 27 VII 2012 - k. 312,

- zeznania świadka J. T. - k. 460-461/462,

- zeznania świadka Z. D. - k. 523-524/525,

- zeznania świadka H. Ł. - k. 524/525,

- sprawozdanie z wizytacji AŚ w(...)z 30 XII 2010 - k. 50-59,

- sprawozdanie z wizytacji AŚ w (...) z 2 i 3 VII 2009 - k. 60-71,

- sprawozdanie z wizytacji ZK w (...) z 29 VIII i 1 IX 2008 - k. 130-144,

- fragmenty sprawozdania z wizytacji ZK w (...) z X i 24 XI 2009 - k. 347-349,

- protokół kontroli sanitarnej ZK w(...)z 21 V 2008 z załącznikiem - k. 90-98,

- protokół kontroli przewodów kominowych w ZK w (...) - k. 82,

- zeznania świadka Ł. M. - k. 145-146 i 286,

- zeznania świadka J. O. - k. 284-285,

- zeznania świadka M. G. - k. 285.

Przedstawiony stan faktyczny Sąd ustalił w oparciu o przedłożone dokumenty, prawdziwość których nie była kwestionowana przez strony, nie budziła również wątpliwości Sądu, zeznania przesłuchanych świadków, jak również częściowo przesłuchanie samego powoda. Co do zasady Sąd dał wiarę złożonym zeznaniom, miał jednak na względzie, że odzwierciedlały one subiektywne odczucia składających je osób co do badanych okoliczności.

Zeznania świadka Ł. M. (k.145-146 i 286) jedynie ogólnie potwierdziły niedogodności związane z pobytem w wieloosobowych celach, w tym w zaadaptowanej na celę świetlicy. Świadek M. G. (k.146 i 285-286) nie potwierdził,

że w Areszcie Śledczym w (...)panują warunki urągające godności, wskazywał natomiast, bez szczegółów jednak związanych z powodem, że warunki takie stwarzają funkcjonariusze Zakładu Karnego w (...). Świadek J. O. (k.284-285) potwierdził skargi na rzekomo nieprawidłowe leczenie u powoda wirusowego zapalenia wątroby typu C, co - wobec cofnięcia żądań związanych z tą chorobą - nie ma ostatecznie znaczenia dla rozstrzygnięcia sprawy. Zeznania funkcjonariuszy lub byłych funkcjonariuszy jednostek, w których przebywał powód, były ogólnikowe i jedynie lapidarnie potwierdzały brak nieprawidłowości w ich miejscach pracy, nie wniosły wiele do czynionych ustaleń.

W charakterze świadka nie została przesłuchana K. S. - do akt załączone zostało sporządzone przez sędziego penitencjarnego K. S. sprawozdanie z wizytacji przeprowadzonej w dniach 29 sierpnia i 1 września 2008 w Zakładzie Karnym w (...) - k. 130-144; w dacie przeprowadzania wizytacji powód nie przebywał już w tej jednostce, poza tym badane przez świadka okoliczności zostały opisane we wskazanym sprawozdaniu, zbędne było wobec tego prowadzenie przesłuchania na te okoliczności.

Przesłuchanie powoda obejmowało przede wszystkim jego zastrzeżenia co do niedogodności związanych w pobycem w warunkach izolacji; częściowo zgłaszane przez powoda zarzuty znalazły ogólnikowe potwierdzenie w zeznaniach współosadzonych, częściowo jednak były poza zakresem ich wiedzy bądź pamięci i pozostały jedynie gołosłownymi twierdzeniami o zaobserwowanych przez powoda nieprawidłowościach. Przy tak ogólnym stopniu zarzutów i znacznym rozżaleniu powoda warunkami pobytu w Areszcie Śledczym w(...)i Zakładzie Karnym w (...) niemożliwe było przy tym ustalenie, jakie konkretnie działania funkcjonariuszy pozwanego, z jakiego czasu i zdziałane wbrew jakim normom, również w zakresie utrudniania widzeń z matką, prowadziły do naruszenia dóbr powoda. W tej sytuacji jedyną podlegającą weryfikacji okolicznością okazał się pobyt w przeludnionych celach, wyszczególnienie których przedstawił - po dodatkowych zastrzeżeniach powoda - pozwany i w tym zakresie Sąd dokonał ustaleń pozwalających rozstrzygnąć o roszczeniu powoda. Pozostałe zarzuty powoda co do warunków odbywania przez niego kary pozostały, w ocenie Sądu, nieudowodnione.

Tak poczynione ustalenia prowadzą do wniosku, że powództwo zasługiwało na uwzględnienie jedynie w części.

Zgodnie z przepisem art. 448 zd. 1 kc w razie naruszenia dobra osobistego sąd może przyznać temu, czyje dobro osobiste zostało naruszone, odpowiednią sumę tytułem zadośćuczynienia pieniężnego za doznaną krzywdę lub na jego żądanie zasądzić odpowiednią sumę pieniężną na wskazany przez niego cel społeczny, niezależnie od innych środków potrzebnych do usunięcia skutków naruszenia. Pozostaje to w zgodzie z przepisem art. 24 § 1 kc, zgodnie z którym ten, czyje dobro osobiste zostaje zagrożone cudzym działaniem, może żądać zaniechania tego działania, chyba że nie jest ono bezprawne. W razie dokonanego naruszenia może on także żądać, ażeby osoba, która dopuściła się naruszenia, dopełniła czynności potrzebnych do usunięcia jego skutków, w szczególności ażeby złożyła oświadczenie odpowiedniej treści i w odpowiedniej formie. Na zasadach przewidzianych w kodeksie może on również żądać zadośćuczynienia pieniężnego lub zapłaty odpowiedniej sumy pieniężnej na wskazany cel społeczny.

Ponadto stosownie do przepisu artykułu 3 Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności, sporządzonej w Rzymie dnia 4 listopada 1950, zmienionej następnie Protokołami nr 3, 5 i 8 oraz uzupełnionej Protokołem nr 2, nikt nie może być poddany torturom ani nieludzkiemu lub poniżającemu traktowaniu albo karaniu.

Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 17 marca 2010 w sprawie II CSK 486/09 wskazał, że "prawo do godnego odbywania kary pozbawienia wolności niewątpliwie należy zaliczyć do katalogu dóbr osobistych podlegających ochronie" i brak podstaw, by kwestionować tę tezę. Słusznie zatem powód odwołał się do przytoczonych przepisów, domagając się przewidzianej w nich ochrony.

Jak wynika z sentencji wyroku Sądu Najwyższego z dnia 28 lutego 2007 w sprawie V CSK 431/06 "ciężar dowodu, że warunki w zakładzie karnym odpowiadały obowiązującym normom i nie doszło do naruszenia dóbr osobistych, spoczywa na pozwanym"; na powodzie spoczywa jednak wykazanie, że zaistniały okoliczności, które spowodowały naruszenie jakiejś sfery jego życia chronionej przez prawo, uznanej za dobro osobiste, którym można też przypisać nieprawidłowość; stwierdzenie tej nieprawidłowości polegającej na sprzeczności z normami prawnymi prowadzi do

uznania, że działanie danego podmiotu wywołującego te okoliczności było bezprawne, dodatkowo zaś pomiędzy opisaną nieprawidłowością a wymienionymi okolicznościami musi istnieć związek przyczynowy. W razie wykazania tych okoliczności na korzyść powoda działa domniemanie bezprawności postępowania pozwanego i to pozwanego obciąża dowód braku bezprawności jego działań lub zaniechań.

Okolicznością, którą - jak wskazano wyżej - Sąd uznał za udowodnioną, było czasowe przeludnienie w celach, w których przebywał powód. Zgodnie z przepisem art. 110 § 1 i § 2 zd. 1 kkw skazanego osadza się w celi mieszkalnej wieloosobowej lub jednoosobowej; powierzchnia w celi mieszkalnej, przypadająca na skazanego, wynosi nie mniej niż 3 m². Ta norma w opisanych okresach nie została zachowana, a ich dyrektorzy działali wówczas w oparciu o obowiązujący do dnia 5 grudnia 2009 przepis art. 248 § 1 kkw. Zgodnie z jego treścią w szczególnie uzasadnionych wypadkach dyrektor zakładu karnego lub aresztu śledczego może umieścić osadzonych, na czas określony, w warunkach, w których powierzchnia w celi na jedną osobę wynosi mniej niż 3 m². O takim umieszczeniu należy bezzwłocznie powiadomić sędziego penitencjarnego.

Opisane pisma Dyrektora Aresztu Śledczego w (...), kierowane do sędziego penitencjarnego, nie spełniały wszystkich sformułowanych w przytoczonym przepisie warunków - pierwsze z nich (k. 45) nie wskazywało, na jaki czas osadzeni mają być umieszczani w warunkach, w których powierzchnia w celi na jedną osobę wynosi mniej niż 3 m², zawierało jedynie informację o kontynuacji wcześniejszego stanu; drugie z pism (k. 44) nie dotyczyło okresu, w jakim powód przebywał w warunkach przeludnienia; trzecie zaś (k. 46) określało czas, w jakim skazani przebywać będą w celach nie spełniających warunków z art. 110 § 2 kkw, jednak nie odwoływało się do żadnych szczególnie uzasadnionych przypadków warunkujących taki stan (pism kierowanych do sędziego penitencjarnego przez Zakład Karny w (...)) Sąd nie poddawał ocenie, gdyż w tej jednostce powód nie przebywał w warunkach przeludnienia).

W opisanej sytuacji pozostaje uznać, że tymczasowe umieszczanie powoda w przeludnionych celach naruszało jego prawo do godnego odbywania kary pozbawienia wolności, gwarantowanego przepisem art. 110 § 2 zd. 1 kkw w opisanych przezeń granicach, a podjęte w tym przedmiocie decyzje nie mogą być uznane za działania w granicach prawa. Mimo fakultatywnego charakteru zadośćuczynienia przewidzianego w art. 448 kc uzasadnia to, zdaniem Sądu, zasądzenie na rzecz powoda zadośćuczynienia za doznaną krzywdę. Dochodzona przez powoda kwota musi być jednak uznana za nadmiernie wygórowaną i nieadekwatną tak do rozmiaru doznanej krzywdy, jak i wszystkich dotyczących powoda okoliczności.

Powód łączy wszystkie niedogodności, których doznał, z przepełnieniem cel i arogancją funkcjonariuszy, zupełnie nie biorąc pod uwagę, że odbywając karę pozbawienia wolności musi doznawać pewnych ograniczeń, a wiele z doświadczanych przez niego uciążliwości wiąże się z właściwościami współosadzonych i charakterem wzajemnych kontaktów z nimi, nie wynika zaś z decyzji administracji jednostek penitencjarnych czy braku starań Państwa zmierzających do zapewnienia godziwych warunków odbywania kary pozbawienia wolności. Bardziej zobiektywizowane spojrzenie na rozmiar krzywdy powoda wywołanej czasowym przepełnieniem niektórych cel każe uznać, że rozmiar ten nie jest wielki. Gdyby dokonać szczegółowego porównania odczuć powoda z cel nie przepełnionych z odczuciami, jakich doznawał w celach, w których panowało przepełnienie, różnica prawdopodobnie nie byłaby duża. Powód nie podnosił, że którekolwiek okresy jego pobytów w warunkach izolacji były mniej dolegliwe, mimo że zdarzało się, że w celi przewidzianej dla 4 osób przebywało 2 osadzonych czy w celi przewidzianej dla 13 osób przebywało jedynie 8 osadzonych. Zdaniem Sądu jedynie fakt, że minimalna gwarantowana przez przepis powierzchnia na jednego osadzonego została, może nie w sposób oczekiwany przez osadzonych, ale jednak sformalizowana, pozwala powodowi wykazać niespełnienie przez pozwanego jego obowiązków. Za nieudowodnione Sąd uznał przy tym, jak już wskazywano wyżej, twierdzenia o nieludzkim czy poniżającym traktowaniu powoda podczas odbywania przez niego kary pozbawienia wolności.

W tej sytuacji, uwzględniając też wszystkie podnoszone przez pozwanego w odpowiedzi na pozew argumenty co do słuszności zadośćuczynień na rzecz skazanych odbywających kary w mających im urągać warunkach, jak i mając na uwadze właściwości osobiste powoda i warunki sprzed osadzenia w Areszcie Śledczym w (...) Sąd przyznał powodowi kwotę 1.500 zł tytułem dochodzonego przez niego zadośćuczynienia, o czym na mocy powołanych przepisów orzekł

jak w punkcie I sentencji wyroku. W pozostałym zakresie Sąd oddalił powództwo jako nieuzasadnione, o czym orzekł w punkcie II sentencji wyroku.

Stosownie do wyrażonej w przepisie art. 98 kpc zasady odpowiedzialności za wynik procesu - powoda, przegrywającego proces co do większości dochodzonej kwoty - należało obciążyć kosztami postępowania - zarówno w zakresie wpisu w wysokości 7.500 zł, jak i kosztów zastępstwa procesowego w wysokości 3.600 zł. Mając jednak na uwadze to, że zasądzona kwota stanowi obecnie jedyny majątek powoda, nie ma on oszczędności ani nieruchomości czy cennych ruchomości poza zakładami karnymi, należało uznać, zdaniem Sądu, że zachodzi 'szczególnie uzasadniony przypadek', o jakim mowa w przepisie art. 102 kpc, pozwalający na obciążenie strony przegrywającej sprawę kosztami postępowania jedynie w części. Na mocy tego przepisu orzeczono zatem jak w punkcie III sentencji wyroku, zgodnie z którym powód zobowiązany jest do zwrotu na rzecz pozwanego jedynie czwartej części poniesionych przez pozwanego kosztów zastępstwa procesowego tj. kwoty 900 zł.